

INFORMACJE OGÓLNE O PROGRAMIE

1)	Kierunek studiów i specjalność	Wokalistyka, specjalność śpiew solowy i aktorstwo
2)	Poziom studiów	I stopień
3)	Profil studiów	ogólnoakademicki
4)	Forma lub formy studiów	stacjonarne
5)	Liczba semestrów	8
6)	Liczba punktów ECTS konieczna do ukończenia studiów na danym poziomie	240
7)	Tytuł zawodowy nadawany absolwentom	licencjat
8)	Odniesienie do misji i strategii Uczelni oraz relacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym w odniesieniu do programu studiów	Absolwenci uzyskują wykształcenie na najwyższym poziomie, doświadczenie zawodowe i wszechstronną wiedzę. Uczelnia stara się kształtować charaktery i postawy twórcze w duchu patriotyzmu i poczuciu odpowiedzialności za kształt polskiej kultury narodowej, w tym za edukację artystyczną, co jest zgodne z misją Uczelni. Rozwijające się talenty studentów pozwalają na podjęcie przez nich szeroko pojętej działalności artystycznej i współuczestniczenie w kształtowaniu otoczenia społeczno-gospodarczego.
9)	Język, w jakim prowadzone są studia	polski
10)	Łączna liczba godzin zajęć	2280
11)	Łączna liczba punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia	208
12)	Liczba punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć z dziedziny nauk humanistycznych lub nauk społecznych, nie mniejsza niż 5 pkt ECTS – w przypadku kierunków studiów przyporządkowanych do dyscyplin w ramach dziedzin innych niż odpowiednio nauki humanistyczne lub nauki społeczne	6 pkt ECTS
13)	Liczba punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć do wyboru (nie mniej niż 30% ogólnej liczby punktów ECTS)	81
14)	Liczba godzin zajęć z wychowania fizycznego (w przypadku studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich prowadzonych w formie studiów stacjonarnych)	60 godz.
15)	Łączna liczba punktów ECTS przypisana do zajęć związanych z prowadzoną działalnością naukową w dyscyplinie lub dyscyplinach do których przyporządkowany jest kierunek studiów, uwzględniających przygotowanie studentów do prowadzenia działalności naukowej lub udział w tej działalności	147 – przedmioty: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23
16)	Wymiar, zasady i formy odbywania praktyk zawodowych oraz liczba punktów ECTS przypisana do praktyk (jeżeli praktyki są przewidziane)	Liczba godzin 60 Czas trwania 8 Punkty ECTS 32 Sposób realizacji oraz warunki przystąpienia do realizacji praktyk: partia solowa, koncert lub czynny udział w kursach mistrzowskich, bierny udział w kursie mistrzowskim, seminarium lub konferencji.
17)	Warunki ukończenia studiów	Paragraf 30 Regulaminu Studiów – Uchwała Senatu 29/201/2019

OPIS EFEKTÓW UCZENIA SIĘ

Kierunek studiów i specjalność	Wokalistyka; specjalność: śpiew solowy i aktorstwo	
Poziom studiów	I stopień (6 poziom)	
Profil studiów	Ogólnoakademicki	
Opis zakładanych efektów uczenia się dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia uwzględnia uniwersalne charakterystyki pierwszego stopnia dla poziomu 6 określone w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2153 z późn. zm.) oraz charakterystyki drugiego stopnia dla poziomu 6 określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 listopada 2018 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 2218) w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomach 6–8 Polskiej Ramy Kwalifikacji.		
Symbol kierunkowych/specjalnościowych efektów uczenia się	Kierunkowe efekty uczenia się	Odniesienie do charakterystyk drugiego stopnia PRK*
Wiedza:		
P6_SA_W_01 (SA_I)	zna repertuar związany z kierunkiem studiów w zakresie objętym cyklem nauczania	P6S_WG_03_Sz
P6_SA_W_02 (SA_II)	posiada podstawową wiedzę z zakresu zasad muzyki, form muzycznych, harmonii i innych elementów składowych dzieła muzycznego oraz historii muzyki, w tym rozwoju sztuki wokalne na przestrzeni wieków. Rozumie ich wzajemne relacje.	P6S_WG_01_Sz
P6_SA_W_03 (SA_III)	posiada znajomość różnych technik aktorskich, działania aparatu oddechowego i artykulacyjnego oraz w określonym programem zakresie form tanecznych i innych elementów ruchu stosowanych w teatrze operowym	P6S_WG_05_Sz
P6_SA_W_04 (SA_IV)	posiada podstawową wiedzę z zakresu anatomii i fizjologii narządów głosotwórczych oraz zapobiegania zawodowym zaburzeniom głosu	P6S_WG_06_Sz
P6_SA_W_05 (SA_V)	posiada podstawową wiedzę o stylistycznych cechach teatru operowego od renesansu do współczesności, poznaje różne style muzyczne poprzez analizę zapisu muzycznego i praktyczne jego wykonanie	P6S_WG_02_Sz
P6_SA_W_06 (SA_VI)	posiada ogólną wiedzę na temat improwizacji wokalne	P6S_WG_03_Sz
P6_SA_W_07 (SA_VII)	dysponuje wiedzą pozwalającą wykorzystać świadomość prawidłowej emisji i impostacji głosu w wykonywanych utworach wokalnych podczas współpracy z dyrygentami, reżyserami i pozostałymi solistami, orkiestrą lub inną akompaniującą warstwą muzyczną w różnorodnych działaniach sceniczno-estradowych. Potrafi radzić sobie z problemami artystycznymi podczas koncertów, przesłuchań, prób muzycznych.	P6S_WG_04_Sz
P6_SA_W_08 (SA_VIII)	posiada wiedzę na temat ochrony własności intelektualnej i innych aspektów prawnych związanych z zawodem muzyka – śpiewaka oraz z zakresu przedmiotów teoretycznych i praktycznych wybranych w formule fakultatywnego kształtowania indywidualnego programu kształcenia	P6S_WG_07_Sz
Umiejętności:		
P6_SA_U_01 (SA_IX)	posiada umiejętność wykonywania reprezentatywnego repertuaru muzycznego związanego z cyklem nauczania wzbogaconego różnorodną praktyką sceniczno-estradową; zna efektywne techniki ćwiczenia służące ciągłemu rozwojowi umiejętności wokalnych i	P6S_UW_10_Sz P6S_UW_13_Sz

	innych związanych ze studiowanym kierunkiem; dysponuje umiejętnością szybkiej orientacji w partyturze, potrafi śpiewać à vista przykłady tonalne i o rozszerzonej tonalności, indywidualnie i grupowo	
P6_SA_U_02 (SA_X)	potrafi kreatywnie i za pomocą improwizacji stosować szeroki zakres środków ekspresji w obszarze muzyki, aktorstwa, form tanecznych i innych zadań ruchowych używanych na scenie operowej tworząc własne koncepcje interpretacyjne	P6S_UW_12_Sz
P6_SA_U_03 (SA_XI)	wykazuje zrozumienie relacji pomiędzy rodzajem stosowanej w danym dziele ekspresji artystycznej a niesionym przez niego komunikatem w wymiarze poszerzonym	P6S_UW_15_Sz
P6_SA_U_04 (SA_XII)	potrafi pracować w zespole, wykazuje się znajomością zasad muzycznego dialogu tj. umiejętność wzajemnego słuchania się, psychicznego uczestnictwa w narracji muzycznej, słyszenia zespołu jako całości.	P6S_UW_11_Sz P6S_UW_05 P6S_UO_09
P6_SA_U_05 (SA_XIII)	zna formy zachowań związane z występami publicznymi i w sposób odpowiedzialny podchodzi do występów estradowych, wykazując się umiejętnością nawiązania kontaktu z publicznością	P6S_UK_15_Sz
P6_SA_U_06 (SA_XIV)	posiada umiejętność swobodnej ustnej i pisemnej wypowiedzi	P6S_UW_14_Sz P6S_UK_06 P6S_UW_05
P6_SA_U_07 (SA_XV)	ma umiejętności w zakresie nowożytnego języka obcego na poziomie B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego, obejmującą również terminologię dotyczącą studiowanego kierunku	P6S_UK_08
P6_SA_U_08 (SA_XVI)	posiada dodatkowe umiejętności teoretyczne lub praktyczne nabyte poprzez indywidualnie ukształtowany program kształcenia w jego wymiarze fakultatywnym	P6S_UK_08_Sz P6S_UW_11_Sz P6S_UU_11
Kompetencje społeczne:		
P6_SA_K_01 (SA_XVII)	rozumie konieczność rozwoju własnej osobowości twórczej poprzez poszerzanie wiedzy, doskonalenie umiejętności i rozwijanie kreatywności	P6S_KO_18_Sz P6S_KK_12 P6S_KR_18
P6_SA_K_02 (SA_XVIII)	umie gromadzić, analizować i interpretować potrzebne informacje; na bazie zdobytej wiedzy i umiejętności realizuje działania artystyczne, wyrażając własne przesłanie dla odbiorcy	P6S_KK_16_Sz P6S_KK_12 P6S_KR_18
P6_SA_K_03 (SA_XIX)	wykazuje się kreatywnością i inicjatywą w trakcie prób oraz zdolnością do podjęcia merytorycznej dyskusji i proponowania rozwiązań artystycznych	P6S_KR_17_Sz P6S_KK_12 P6S_KR_18
P6_SA_K_04 (SA_XX)	jest zdolny do efektywnego wykorzystania wyobraźni, intuicji, twórczej postawy w rozwiązywaniu problemów wykonawczych	P6S_KO_18_Sz P6S_KK_12 P6S_KR_18
P6_SA_K_05 (SA_XXI)	wykształcił poczucie współodpowiedzialności za kreowanie dzieła muzycznego; opanował reguły wspólnego zachowania się na scenie dzięki uczestnictwu w licznych projektach artystycznych	P6S_KO_19_Sz P6S_KR_14
P6_SA_K_06 (SA_XXII)	na podstawie zdobytych podczas studiów wiedzy oraz umiejętności w specjalnościach Śpiew solowy i Aktorstwo, ma możliwości efektywnej pracy w społeczeństwie, przygotowywania wspólnych projektów kulturalnych, jak też zaplanowania swojej kariery zawodowej	P6S_KO_19_Sz P6S_KR_14
P6_SA_K_07 (SA_XXIII)	posiada umiejętność krytycznej oceny własnych i cudzych działań artystycznych w przedsięwzięciach z zakresu wykonawstwa muzyki klasycznej, w oparciu o różnorodne doświadczenia sceniczno-estradowe	P6S_KO_20_Sz P6S_KK_16_Sz P6S_KR_18_Sz
P6_SA_K_08 (SA_XXIV)	potrafi w praktyce wykorzystać poznane metody analityczne oraz uwzględniać współczesne uwarunkowania dotyczące możliwości przekazu, swobody twórczej i ochrony praw dóbr intelektualnych	P6S_KO_21_Sz P6S_KK_16_Sz P6S_KR_18_Sz

*Sz – odniesienie do charakterystyk II stopnia PRK dla dziedziny sztuki

TREŚCI PROGRAMOWE

Śpiew solowy	<ol style="list-style-type: none">1. Praca nad opanowaniem elementów techniki wokalne.2. Praca nad repertuarem wokalnym, zgodnym z cyklem nauczania i wymaganiami egzaminacyjnymi dla poszczególnych semestrów.3. Praca nad stylistyką i ekspresją muzyczną w wybranych utworach wokalnych.4. Praca nad pozawerbalnym przekazem emocjonalnym oraz interpretacją w ruchu scenicznym5. Budowanie odporności psychicznej.6. Kształtowanie osobowości artystycznej.7. Praca w zespole przy realizacji zadań Katedry Wokalistyki.
Praca z pianistą	<ol style="list-style-type: none">1. Praca nad tekstem muzycznym utworów2. Praca nad tekstem słownym utworów3. Praca nad wspólną koncepcją wykonawczą dzieła4. Przygotowanie do przesłuchań, koncertów, konkursów
Korepetycje operowe	<ol style="list-style-type: none">1. Przygotowanie fragmentów oper W. A. Mozarta.2. Szczególny nacisk kładzie się zarówno na sposoby nauki jak i prezentację recytatywów wykonywanych solo oraz wspólnie z innymi studentami przygotowującymi inne role w opracowywanej operze. Większość studentów spotyka się z tymi zagadnieniami po raz pierwszy.3. Zdobycie praktycznych umiejętności potrzebnych do poprawnego i zadowalającego artystycznie wykonywania części zespołowych (duetów, tercetów itp.).4. Przygotowanie obszernych fragmentów wybranej opery.5. Opracowanie całej opery. Wybór dostosowany jest do planów Katedry Wokalistyki oraz predyspozycji głosowych i osobowościowych studentów.
Opracowanie sceniczne partii operowych (praca z reżyserem)	<ol style="list-style-type: none">1. Przygotowanie realizacji operowej.2. Poznanie możliwości różnorodnych konwencji przedstawiania w pracy nad wybranym tytułem opery.3. Uczestnictwo w regularnych próbach.4. Budowanie charakteru postaci w oparciu o zapis nutowy i słowny.5. Tworzenie działań i sytuacji scenicznych na kanwie zapisu muzycznego konkretnych scen w dziele operowym.6. Indywidualna praca nad postacią, znalezienie odpowiedniego wyrazu, maski, charakteru.7. Praca zespołowa – łączenie osobno przygotowanych elementów i budowanie relacji pomiędzy nimi.8. Tworzenie zdarzeń grupowych na scenie.9. Zderzenie materiału przygotowanej realizacji scenicznej z odbiorem widzów.
Opracowanie wokalne ensambli operowych	<ol style="list-style-type: none">1. Praca nad wybranymi ensablami, wspomagająca realizację scenicznych planów Katedry Wokalistyki UMFC2. Praca nad wybranymi ensablami operowymi po uzgodnieniu partii z pedagogiem prowadzącym śpiew3. Praca nad wybranymi ensablami, wspomagająca realizację scenicznych planów Katedry Wokalistyki UMFC4. Praca nad wybranymi ensablami operowymi po uzgodnieniu partii z pedagogiem prowadzącym śpiew
Opracowanie muzyczne partii operowych (praca z dyrygentem)	<ol style="list-style-type: none">1. Prezentacja podstawowych gestów dyrygenckich dotyczących tempa, dynamiki, artykulacji a także wprowadzania poszczególnych głosów2. Praca studenta z dyrygentem nad ukształtowaniem artystycznym i wyrazowym wybranych partii operowych na przykładzie arii – realizacja uwag dyrygenta3. Praca studentów z dyrygentem nad ukształtowaniem artystycznym i wyrazowym wybranych partii operowych na przykładzie zespołów operowych – realizacja uwag dyrygenta

	<ol style="list-style-type: none">4. Praca studentów z dyrygentem nad ukształtowaniem większego odcinka operowego (zawierającym arie i zespoły), w celu uzyskania jednomyślnej, stylowej koncepcji artystycznej5. praca studenta z dyrygentem nad ariami solowymi (nauczonymi na pamięć) – próba samodzielnego zaprezentowania przez studenta własnej koncepcji artystycznej6. praca studentów z dyrygentem nad zespołami operowymi (nauczonymi na pamięć) – próba zbiorowego, twórczego kreowania artystycznego studentów w celu uzyskania wspólnej koncepcji artystycznej7. praca muzyczna nad partiami operowymi w kontekście realizacji reżyserskiej8. praca nad partiami operowymi w kontekście współpracy z orkiestrą w przypadku przedstawienia scenicznego9. Wspólne wykonanie całości opery lub znacznej jej części (możliwa prezentacja w formie małego koncertu) – soliści z fortepianem prowadzeni przez dyrygenta
Taniec	<ol style="list-style-type: none">1. Ciało - zasady jego poruszania i przemieszczania w sposób estetyczny oraz w sposób umożliwiający uzyskanie zróżnicowanej ekspresji2. Kostium – jego wpływ na kształt i charakter ruchu3. Muzyka – jej wpływ na kształt i charakter ruchu4. Towarzyskie formy taneczne – polka5. Narodowe formy taneczne – krakowiak, kujawiak6. Ludowe formy taneczne – polka7. Narodowe formy taneczne – polonez8. Towarzyskie formy taneczne – walc
Taniec współczesny	<ol style="list-style-type: none">1. Omówienie i praktyczne zastosowanie podstawowych zasad wykonywania ćwiczeń z techniki tańca współczesnego:<ul style="list-style-type: none">→ <i>alignment</i>,→ <i>opposition</i>,→ <i>arm extension</i>,→ <i>leg extension</i>,→ <i>succession</i>,→ <i>weight</i>,→ <i>drop</i>,→ <i>fall</i>,→ <i>pull</i>,→ <i>lunge</i>,→ <i>twist</i>,→ <i>isolation</i>,→ <i>brush</i>,→ <i>shift</i>,→ <i>roll</i>,→ <i>triplets z twist torso, ze swing rąk i korpusu</i>,→ <i>table top</i>.2. Kombinacje taneczne łączące poznane elementy.3. Zadania improwizacyjne – ja i moje ciało/ emocje / treści.
Plastyka ruchu scenicznego	<ol style="list-style-type: none">1. Omówienie i praktyczne zastosowanie podstawowych zasad wykonywania ćwiczeń z technik i metod wspomagających trening ciała:<ul style="list-style-type: none">→ <i>yoga</i>,→ <i>technika Pilates</i>,→ <i>technika Alexandra</i>,→ <i>Releasing</i>,→ <i>Body&Mind</i> <p>Program zakłada omówienie i praktyczne zastosowanie zestawów ćwiczeń, które stanowią kombinację w.w. metod i technik ruchowych. Zestawienia elementów technicznych konstruowane są w sposób umożliwiający realizację wszystkich celów przedmiotu Plastyka ruchu scenicznego.</p>

	<ol style="list-style-type: none">2. Improwizacja ruchowa na zadany temat.3. Omówienie i praktyczne zastosowanie podstawowych zasad wykonywania ćwiczeń z technik i metod wspomagających trening ciała (kontynuacja programu z I semestru):<ul style="list-style-type: none">→ yoga,→ technika Pilates,→ technika Alexandra,→ Releasing,→ Body&Mind. <p>Program zakłada omówienie i praktyczne zastosowanie zestawów ćwiczeń, które stanowią kombinację w.w. metod i technik ruchowych.</p> <ol style="list-style-type: none">4. Realizacja sekwencji ruchowych/tanecznych przy udziale akompaniamentu muzycznego.5. Improwizacja ruchowa na zadany temat.
Styl i gest	<ol style="list-style-type: none">1. Style narodowe oraz gest w tworzeniu postaci scenicznej.2. Najważniejsze środki ekspresji w formowaniu postaci scenicznej.3. Kostium i jego oddziaływanie na kreowanie postaci scenicznej oraz formę ruchu.4. Stylistyka gestu w epoce renesansu, formowanie postaci scenicznej na przykładzie commedia dell'arte.5. Teatr barokowy:<ol style="list-style-type: none">a. forma ciała i stosowane gestyb. teoria afektu i retoryka6. Realizm a naturalizm w operze romantycznej.7. Współczesny teatr operowy.
Podstawy foniatryi	<ol style="list-style-type: none">1. Propedeutyka foniatryi2. Anatomia i fizjologia układu oddechowego3. Czynność układu oddechowego w trakcie tworzenia głosu i możliwości jej monitorowania4. Niekorzystne czynności oddechowe dla tworzenia głosu5. Anatomia i fizjologia narządu fonacyjnego, monitorowanie czynności fonacyjnej krtani6. Koordynowanie oddychania z fonacją7. Anatomia i fizjologia narządu artykulacyjnego, zjawisko rezonansu8. Korzystne i niekorzystne czynności nadgłośniowej części traktu głosowego podczas śpiewania i możliwości ich monitorowania9. Postawa i jej wpływ na czynności głosotwórcze10. Czynniki biologiczne wpływające na rozwój głosu i mowy11. Czynnościowe i organiczne zaburzenia głosu12. Higiena głosu13. Leczenie zaburzeń głosu
Język włoski	<ol style="list-style-type: none">1. Nauka podstaw języka włoskiego (leksyka i gramatyka)2. Fonetyka języka włoskiego3. Zagadnienia dykcji śpiewaczej – teoria i praktyka4. Komunikacja nauczyciel-uczeń w kontekście ew. dalszej edukacji muzycznej we Włoszech5. Specjalistyczne słownictwo związane z techniką wokalną
Fonetyka języków obcych	<ol style="list-style-type: none">1. Ćwiczenie wymowy alfabetu2. Ćwiczenie wymowy samogłosek i spółgłosek3. Ćwiczenie wymowy wyrazów i prostych zdań z uwzględnieniem połączeń międzywyrazowych i intonacji4. Czytanie prostych tekstów – imitacja gotowych wzorów5. Wprowadzanie podstawowego słownictwa dnia codziennego6. Aktywowanie studenta do samodzielnych wypowiedzi7. Śpiewanie prostych piosenek8. Czytanie tekstów9. Wprowadzanie słownictwa dotyczącego otaczającej rzeczywistości10. Aktywowanie studenta do czytania nowych słów i nieznanymi tekstów

	11. Aktywowanie studenta do samodzielnych, krótkich wypowiedzi 12. Śpiewanie piosenek, pieśni i ewent. arii
Aktorstwo	<p>Treści programowe uzależnione są od poziomu uzdolnienia i tempa przyswajania i opanowania nabywanych umiejętności w ramach moderowanych przez pedagoga ćwiczeń, w formie etud i elementarnych zadań aktorskich oraz na bazie wybranych scen z dramatu klasycznego i współczesnego.</p> <p>Praca nad trzema grupami ćwiczeń, przygotowującymi przyszłego śpiewaka-aktora do nauki zawodu w ramach przedmiotu „aktorstwo”</p> <ol style="list-style-type: none">1. Opanowanie ciała (mięśnie). Likwidowanie napięcia mięśniowego, które nie tylko paraliżuje ciało, ale wpływa także na wyobraźnię i zdolność koncentracji. Występ na scenie jest zadaniem stresującym dlatego umiejętność rozluźnienia i stosowania świadomego napięcia mięśniowego, niezbędnego do wykonywania powierzonego zadania aktorskiego, powinno być podstawową sprawnością opanowaną przez przyszłego artystę sceny.2. Uruchomienie, pobudzenie, prowokowanie wyobraźni. Rozwijanie wyobraźni studenta rozpoczyna się procesem wzmacniania widzenia świata. Zwracamy uwagę na wzmocnienie postrzegania wszystkiego co nas otacza, po to, aby student mógł, dzięki darowi wyobraźni i wrażliwości, przekształcić postrzegane zjawiska i zachowania, czyli dać artystyczną interpretację rzeczywistości.3. Skupienie. Student powinien osiąść umiejętność wyciszenia i intensywnego skupienia się na elementarnych zadaniach scenicznych, które są wstępem do tak zwanego bycia scenicznego, niezbędnego do interpretowania „świata przedstawionego” w dramacie.4. Kształtowanie wyobraźni ruchowej, przestrzennej. Zadania wymagające współdziałania w grupie, uczące otwartości na partnera scenicznego. Proste scenki dialogowe, najczęściej dwuosobowe.5. Słowo – próba dialogowania, logicznego porozumiewania się na scenie w ramach tekstu literackiego. Improwizacje słowne.6. Analiza tekstu dramaturgicznego na poziomie warstwy semantycznej, rytmu oraz stylu7. Kształtowanie warsztatu aktorskiego (gest, ekspresja ciała, pauza, dykcja) na podstawie wybranych form literackich. <p>Grupy tych ćwiczeń nawzajem się przenikają, ale powinny być realizowane oddzielnie.</p>
Proza i wiersz	<p>Semestr I</p> <ol style="list-style-type: none">1. Nabywanie umiejętności rozumnej interpretacji tekstu z podstawowymi elementami wyrazowymi interpretacji aktorskiej – pauza, fraza, koda. Pamięciowe opanowanie materiału i podjęcie prób prezentacji przed gremium złożonym z pedagoga i kolegów. <p>Semestr II</p> <ol style="list-style-type: none">2. Nabywanie umiejętności elementarnych w interpretacji wiersza i prozy takich jak m.in. rozróżnienie wersyfikacji i umiejętność praktycznego zastosowania w interpretacji środków aktorskiej ekspresji. <p>Semestr III:</p> <ol style="list-style-type: none">3. Nabywanie umiejętności indywidualnej analizy tekstu i umiejętnego doboru środków interpretacji aktorskich, analiza psychologicznej strony tekstu, włączanie emocji i wyobraźni w arsenał środków aktorskich. <p>Semestr IV:</p> <ol style="list-style-type: none">4. Nabywanie umiejętności doboru i użycia charakterystycznych środków wyrazu (gest, barwa głosu, działanie sceniczne), oraz zasad kreacji zbiorowej (zespołowa interpretacja tekstu z elementami dialogu), rozwijanie świadomości uczestnictwa w prezentacji scenicznej, reagowania na akcję sceniczną i słuchania scenicznych partnerów.
Dykcja	Semestr I

	<ol style="list-style-type: none">1. Oddychanie (rozpoznawanie napięć, elementy yogi, techniki Aleksandra, relaks)2. Narodziny dźwięku, dźwięk artykułowany i artykułowany (formowanie samogłosek)3. Gimnastyka narządów mowy(ćwiczenia artykulacyjne, rozpoznanie wad wymowy)4. Podstawy fonetyki polskiej, zapis fonetyczny jako nauka słuchania mowy, normy wymowy scenicznej <p>Semestr II</p> <ol style="list-style-type: none">5. Gimnastyka narządów mowy cd.6. Wymowa spółgłosek (zwartych, szczelinowych, półotwartych)7. Technika artykulacji słowa (nagłos, śródgłos, wygłos)8. Spowolnienie mowy, mowa potoczna i mowa sceniczna9. Nadawanie wagi i wyrazistości słowu (proces myślowy i emocjonalny)10. Koordynacja ruchu i słowa <p>Semestr III</p> <ol style="list-style-type: none">11. Gimnastyka narządów mowy – precyzja artykulacyjna12. Poziomy natężenia głośności mowy (stopniowanie, kontrast, monotonia)13. Skala głosu i wyrównanie rezonatorów w mowie14. Ćwiczenia zbitek spółgłoskowych <p>Semestr IV</p> <ol style="list-style-type: none">15. Szybkość i sprawność artykulacyjna (różnicowanie tempa)16. Eliminowanie najczęściej popełnianych błędów artykulacyjnych w mowie i śpiewie17. Wersyfikacja i jej znaczenie w interpretacji <p>Semestr V i VI</p> <ol style="list-style-type: none">18. Upodobnienia międzywyrazowe, rozżewy wewnątrz i między wyrazowe19. Oddech i artykulacja w dużej ekspresji - interpretacja monologu20. Mowa sceniczna i mowa mikrofonowa, różnice i podobieństwa, praktyka mikrofonowa21. Oddech i artykulacja w mowie naturalizowanej
Kształcenie słuchu z elementami zasad muzyki i harmonii	<ol style="list-style-type: none">1. Śpiewanie i rozpoznawanie gam majorowych i minorowych, skal muzycznych oraz interwałów i akordów2. Realizowanie przebiegów rytmicznych jedno i wielogłosowych indywidualnie i grupowo3. Śpiewanie przebiegów melodycznych jedno i wielogłosowych indywidualnie i grupowo a capella i z towarzyszeniem akompaniamentu4. Śpiewanie, granie na fortepianie oraz słuchowe i wzrokowe rozpoznawanie kadencji i charakterystycznych zwrotów harmonicznyc5. Zapisywanie przebiegów rytmicznych i melodyczno-rytmicznych, uzupełnianie brakujących partii tekstu w konstrukcji wielogłosowej6. Poprawianie błędów wysokościowych i rytmicznych w tekście nutowym niezgodnym z prezentacją dźwiękową przykładu we fragmentach jednogłosowych i wielogłosowych
Fortepian	<ol style="list-style-type: none">1. Gamy i pasaże, łatwe formy muzyczne2. Stopniowe zwiększanie trudności opracowywanych utworów3. Zapoznanie się z literaturą fortepianową baroku, klasycyzmu, romantyzmu i współczesności <p>Treści programowe wzajemnie się przenikają, większość z nich obecna jest na każdym etapie kształcenia</p>
Historia muzyki z literaturą	<ol style="list-style-type: none">1. Periodyzacja wszystkich epok w historii muzyki od starożytności do muzyki XXI wieku.2. Wybrane zagadnienia dotyczące początków muzyki i jej rozwoju w okresie starożytności.3. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju stylów kościelnych i świeckich w muzyce średniowiecza i renesansu wraz z prezentacją przykładów muzycznych.4. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju techniki polifonicznej w

	<p>renesansie wraz z prezentacją przykładów muzycznych.</p> <ol style="list-style-type: none">5. Antycypacja stylów, technik i form barokowych w szkole weneckiej.6. Ogólna charakterystyka epoki baroku wraz z omówieniem fachowej terminologii.7. Geneza i rozwój stylu koncertującego, jako reprezentatywnej techniki instrumentalnej epoki baroku oraz innych form instrumentalnych wraz z prezentacją przykładów muzycznych.8. Wybrane zagadnienia dotyczące twórczości wokально-instrumentalnej największych przedstawicieli baroku wraz z prezentacją przykładów muzycznych.9. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju stylu rokoko, galant i wczesno-klasycznego wraz z prezentacją przykładów muzycznych.10. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju symfoniki klasycznej wraz z prezentacją przykładów muzycznych.11. Wybrane zagadnienia dotyczące twórczości oratoryjno-kantatowej w okresie klasycyzmu wiedeńskiego.12. Przełomowe znaczenie twórczości L. van Beethovena w rozwoju formy symfonii i orkiestry symfonicznej w XVIII wieku wraz z prezentacją przykładów muzycznych.13. Romantyzm – ogólne omówienie epoki; ramy czasowe oraz najważniejsze cechy charakteryzujące styl romantyczny w literaturze, sztukach pięknych i muzyce oraz przedstawienie próby ogólnej klasyfikacji stylów i kompozytorów w muzyce XIX wieku.14. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju symfoniki w XIX wieku wraz z prezentacją przykładów muzycznych.15. Wybrane zagadnienia dotyczące wielkich form wokalnych, oratoryjno-kantatowych i religijnych w muzyce XIX wieku wraz z prezentacją przykładów muzycznych.16. Najistotniejsze cechy stylu neoromantycznego w muzyce wraz z prezentacją przykładów muzycznych.17. Klasyfikacja kierunków, technik kompozytorskich, tendencji stylistycznych i form w muzyce XX wieku z zaznaczeniem wydarzeń artystycznych, które można uznać za początek nowej epoki.18. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju stylu impresjonistycznego wraz z prezentacją przykładów muzycznych.19. Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju neoklasycyzmu w Polsce i na świecie wraz z prezentacją przykładów muzycznych.20. Wybrane zagadnienia dotyczące zasad funkcjonowania techniki dodekafonicznej, serialnej, punktualistycznej, aleatorycznej, muzyki stochastycznej, minimal i innych współczesnych technik wraz z prezentacją przykładów muzycznych.21. Wybrane zagadnienia dotyczące twórczości kompozytorów polskich XX i XXI wieku.
Literatura specjalistyczna	<p>Semestr I, III, V</p> <ol style="list-style-type: none">1. Rozwój formy pieśni w ujęciu historycznym2. Wybitni interpretatorzy pieśni3. Rola pianisty w kreowaniu formy pieśni4. Pieśń klasyczna5. Historia teatru operowego w ujęciu historycznym6. Najwybitniejsze postaci teatru operowego7. Opera barokowa8. Opera w okresie klasycznym9. Historia nagrań wokalnych audio10. Historia nagrań operowych DVD <p>Semestr II, IV, VI</p> <ol style="list-style-type: none">1. Pieśń w okresie romantyzmu2. Pieśń XX wieku3. Teatr operowy w okresie romantyzmu

	<ol style="list-style-type: none">4. XX wiek – różnorodność form teatru operowego5. Historyczne realizacje sceniczne6. Najważniejsze festiwale operowe7. Historia liczących się teatrów operowych8. Znaczące konkursy wokalne
Analiza dzieła muzycznego	<p>Semestr V</p> <p>Wykład</p> <ol style="list-style-type: none">1. Omówienie zagadnień wstępnych z zakresu analizy dzieła muzycznego /definicja pojęcia, cel, zakres i zadania/.2. Podstawowe formy i styl muzyki Średniowiecza z uwzględnieniem elementów teorii i filozofii epoki.3. Rozwój technik polifonicznych i retoryki muzycznej w Renesansie /terminologia, rola formotwórcza i wyrazowa/.4. <i>Dramma per musica</i> – środki formalne, estetyczne i wykonawcze.5. Związek między treścią i formą w muzyce barokowej - znaczenie retoryki w kształtowaniu formy wypowiedzi artystycznej.6. Elementy epickie i dramatyczne w muzyce baroku – problematyka wykonawcza. <p>Ćwiczenia</p> <ol style="list-style-type: none">1. Definicje, terminologia i metody analityczne na wybranych przykładach.2. Analiza średniowiecznych źródeł pod kątem konstrukcji i środków wykonawczych.3. Analiza formalna madrygałów i pieśni renesansowych przygotowanych przez studentów – próba formułowania wniosków ocennych.4. Problematyka wykonań współczesnych i historycznych muzyki dawnej – omówienie wybranych przykładów. <p>Semestr VI</p> <p>Wykład</p> <ol style="list-style-type: none">1. <i>Bel canto</i> jako styl wykonawczy i kompozytorski .2. Synteza środków i form w twórczości klasyków wiedeńskich. Idiom klasyczny a idiom romantyczny.1. Włoska szkoła <i>bel canto</i> pierwszej połowy XIX w.2. Pieśń i opera romantyczna – założenia stylistyczne. Muzyka salonowa - potrzeba epoki czy specyficzny nurt wykonawczy.3. Nurt dramatyczny, klasycyzujący i werystyczny w XIX-wiecznych formach muzyki dramatycznej.4. Symfonia wokalna w XIX w. – formy, gatunki, nurty estetyczne.5. Podstawowe kierunki stylistyczne i ich specyfika w muzyce XX w.: wybrane zagadnienia techniczne z dominujących nurtów awangardowych. <p>Ćwiczenia</p> <ol style="list-style-type: none">1. Prezentacja i ocena przygotowanych przez studentów propozycji zdobień w wybranych ariach barokowych i klasycznych.2. Technika wokalna w kontekście założeń stylistycznych i estetycznych epoki Romantyzmu - analiza wybranych fragmentów operowych i ich interpretacji – dyskusja.3. Próba zdefiniowania stylu kameralnego (technika, interpretacja, estetyka) na przykładzie wybranych pieśni i ich wykonań.4. XX-wieczne nurty estetyczne na przykładach. Miejsce i rola śpiewaka we współczesnych uwarunkowaniach kulturowych, społecznych i ekonomicznych.
Seminarium pracy dyplomowej	<ol style="list-style-type: none">1. Co to jest praca naukowa – dyplomowa (licencjacka), magisterska, doktorska? Wymogi stawiane pracom naukowym. Temat a tytuł pracy: jaki temat wybrać, jak sformułować tytuł pracy. Temat pracy a specyfika kierunku / specjalności. Etapy pracy naukowej. Wybór promotora.2. Struktura pracy i zawartość. Wstęp i zakończenie – podobieństwa i różnice. Co w poszczególnych rozdziałach (liczba wymaganych

	<p>rozdziałów). Jak formułować rozdziały i podrozdziały.</p> <ol style="list-style-type: none">3. Sposoby prowadzenia notatek (system fiskowy, mapy myśli, inne rodzaje). Praca w bibliotece; kwerendy. Informacje o bibliotekach przydatnych w pisaniu pracy o muzyce.4. Rodzaje literatury: encyklopedie, słowniki, podręczniki, skrypty, rozprawy naukowe, publikacje popularno-naukowe. Z jakiej literatury korzystać? Problem Internetu jako źródła informacji naukowej.5. Przypisy. Rodzaje i sposoby umieszczania. Problem plagiatu i właściwego cytowania. Bibliografia a wykaz cytowanych publikacji. Jak formułować spis bibliograficzny? Inne wykazy i aneksy. Spis treści.6. Metody naukowe – rodzaje i wybór odpowiednich metod do badań, związanych z naukami humanistycznymi i sztuką (w tym muzyką).7. Język – styl – słownictwo. Jak pisać?8. Wymogi redakcyjne (wygląd zewnętrzny pracy). Korekta. Kształt strony tytułowej. Abstrakt i słowa kluczowe. Formalności związane ze złożeniem pracy i obroną.
Konsultacje pisemnej pracy dyplomowej	<ol style="list-style-type: none">1. Określenie obszaru tematycznego i sformułowanie tytułu pracy dyplomowej licencjackiej2. Konstrukcja pracy – zasady, wzorce3. Sporządzenie spisu treści i uzasadnienia wyboru podjętego tematu pracy4. Rozpoznanie i określenie zasobu źródeł niezbędnych do podjęcia danego tematu i sporządzenie bibliografii5. Redakcja tekstu pracy (sporządzanie odnośników, przypisów, aneksów itp.)6. Umiejętność autokorekty i dążenie do maksymalnej poprawności treściowej i stylistycznej
Technologie informatyczne	<ol style="list-style-type: none">1. Wprowadzenie Pracownia komputerowa, organizacja pracy. Sieć informatyczna UMFC. Sprzęt i oprogramowanie. Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy obowiązujące przy obsłudze sprzętu komputerowego. Zasady korzystania z zasobów sieciowych. Podstawy budowy komputera, urządzenia peryferyjne. Internet, przyłączenie komputera do sieci, obsługa przeglądarek internetowych, poczta elektroniczna. Niebezpieczeństwa zainfekowania komputera. Kompresja i dekompresja plików. System pomocy.2. Aplikacje biurowe. Poznanie możliwości stosowania alternatywnych aplikacji biurowych płatnych i nieodpłatnych (open source) na przykładzie MS Office i LibreOffice.3. Narzędzia programu PowerPoint. Tworzenie prezentacji, edycja, przenoszenie i rozpowszechnianie. Opracowanie własnej prezentacji w PowerPoint4. Multimedia. Cyfrowy zapis dźwięku i obrazu. Formaty zapisu. Zapis i edycja dźwięku w komputerach. Obrazy w grafice rastrowej i wektorowej. Zdjęcia cyfrowe. Obróbka zdjęć cyfrowych. Skanowanie dokumentów. Przygotowywanie prezentacji graficznych.5. Komputerowy zapis nut. Edytor nut – MuseScore. Podstawy. Tworzenie szablonu partytury. Różne metody wprowadzania nut. Wprowadzanie oznaczeń wykonawczych: artykulacja, dynamika, oznaczenia agogiczne oraz tekstu pod nutami i objaśnień. Programy wspomagające nauczanie muzyki.
Podstawy prawa autorskiego	<ol style="list-style-type: none">1. Prawo międzynarodowe i europejskie2. Konwencja berneńska3. Traktaty WIPO4. Porozumienie TRIPS5. Dyrektywy Unii Europejskiej

	<ol style="list-style-type: none">6. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych7. Utwory8. Urzędowe dokumenty9. Prosta informacja prasowa10. Rejestracja utworu i nota copyrightowa11. Twórca12. Współtwórczość13. Utwory zależne14. Dzieła zbiorowe, utwory połączone i zbiory utworów15. Wydania krytyczne16. Utwór rozpowszechniony i opublikowany17. Prawa osobiste i majątkowe18. Czas trwania autorskich praw majątkowych19. Domena publiczna20. Umowy21. Pola eksploatacji22. Umowa o przeniesienie praw23. Umowy licencyjne24. Zabezpieczenia techniczne25. Twórczość pracownicza i naukowa26. Dozwolony użytek27. Dozwolony użytek osobisty28. Dozwolony użytek publiczny29. Dozwolony użytek bibliotek30. Biblioteki cyfrowe31. Dozwolony użytek instytucji naukowych i oświatowych32. Dozwolony użytek na rzecz osób niepełnosprawnych
Fonetyka języków obcych (inna niż realizowana w module kierunkowym)	<ol style="list-style-type: none">1. Ćwiczenie wymowy alfabetu2. Ćwiczenie wymowy samogłosek i spółgłosek3. Ćwiczenie wymowy wyrazów i prostych zdań z uwzględnieniem połączeń międzywyrazowych i intonacji4. Czytanie prostych tekstów – imitacja gotowych wzorów5. Wprowadzanie podstawowego słownictwa dnia codziennego6. Aktywowanie studenta do samodzielnych wypowiedzi7. Śpiewanie prostych piosenek8. Czytanie tekstów9. Wprowadzanie słownictwa dotyczącego otaczającej rzeczywistości10. Aktywowanie studenta do czytania nowych słów i nieznanymi tekstów11. Aktywowanie studenta do samodzielnych, krótkich wypowiedzi12. Śpiewanie piosenek, pieśni i ewent. arii
Trening czynności głosotwórczych	<p>Zajęcia odbywają się w porozumieniu z pedagogami śpiewu i przeznaczone są dla studentów, którzy wymagają dodatkowych grupowych i indywidualnych treningów czynnościowych.</p> <p>Praktyczne wykorzystanie wiedzy z zakresu anatomii i fizjologii głosu.</p> <ol style="list-style-type: none">1) Ćwiczenia rozwijające świadomość własnego ciała, korygujące postawę i zmniejszające napięcie mięśniowe (zestawy ćwiczeń opracowane przez trenerów Metody Feldenkraisa mgr Jacka Paszkowskiego (www.metoda-feldenkraisa.pl) oraz Nelsona (Nelson 2002))2) Ćwiczenia oddechowe i praca nad elementami cech głosu, zależnymi od czynności układu oddechowego<ul style="list-style-type: none">• Ćwiczenia toru żebrowo-brzusznego w oddychaniu spoczynkowym• Koordynowanie fonacji z wydechem na głoskach bezdźwięcznych, dźwiękach naturalnych, sylabach i wyliczaniu; wykorzystanie biernego mechanizmu wydechowego• Czynna praca wydechowa – aktywność mięśni przedniej ściany brzucha okolicy podbrzusza• Ćwiczenia głosowe z wykorzystaniem czynnego mechanizmu wydechowego – pracy dolnej części brzucha

	<ul style="list-style-type: none">• Dostosowywanie czynności oddechowych do dłuższej frazy, zmian głośności i ciągłości frazy <ol style="list-style-type: none">3) Ćwiczenia kształtujące spoczynkową pozycję języka i żuchwy oraz ich czynność artykulacyjną5) Ćwiczenia optymalnego napięcia mięśni policzków, dna jamy ustnej, ścian gardła, podniebienia miękkiego6) Połączenie oddychania z ruchem artykulacyjnym żuchwy i języka7) Ćwiczenia kształtujące poszczególne cechy głosu<ul style="list-style-type: none">• Ćwiczenia miękkiego ataku i nastawienia głosowego• Ćwiczenia różnicowania natężenia głosu• Ćwiczenia wysokości głosu w mowie8) Ćwiczenia na tekstach uwzględniające czynniki prozodyczne języka polskiego (akcent, iloczyn, melodykę)<ul style="list-style-type: none">• Koordynowanie oddychania z artykulacją, dostosowywanie przepływu powietrza do wypowiedzi• Wydłużanie wypowiedzianej frazy i wykonanie pauzy akustycznej• Świadome wykonanie akcentu wyrazowego• Celowe, w narzuconym rytmie, akcentowanie sylaby w ciągu wymawianych sylab9) Zastosowanie wyuczonych mechanizmów oddychania, fonacji i artykulacji w śpiewie, na wysokościach zbliżonych do mowy (indywidualnie do każdego głosu).
Zagadnienia wykonawcze muzyki dawnej	<ol style="list-style-type: none">1. Camera ta Florencka- powstanie opery2. C. Monteverdi- dramma per musica3. Zdobnictwo włoskiego baroku4. Muzyka w Rzeczypospolitej XVII/XVIII w.- kompozytorzy i ich twórczość, ośrodki muzyczne, kapele wokalne i wokalnie-instrumentalne5. Stosowane temperacje, diapazon, a świadomość wykonawcza.6. Podstawy teorii afektów, interwałów, tonacji i temp7. Rodzaje recytatywu8. Sposoby prawidłowego odczytywania tekstu i harmonii- ćwiczenia9. Budowa i rodzaje arii- tempa i odniesienia do tańców, aria da capo10. treści zmienne11. Opera francuskiego baroku oraz inne formy wokalne12. Zdobnictwo francuskiego baroku13. Różnice wykonawcze w odniesieniu do stylistyki szkół narodowych<ul style="list-style-type: none">- Muzyka angielska- Muzyka hiszpańska- Muzyka niemiecka
Recytatyw klasyczny	<p>Semestr V</p> <ol style="list-style-type: none">1. Znaczenie tekstu słownego dla kształtowania recytatywu w okresie klasycyzmu, praca z tekstem, tłumaczenie, wymowa2. Przedstawienie charakterystyki postaci i sytuacji scenicznej3. Omówienie i opracowanie praktyczne recytatywów z wybranych dzieł operowych i oratoryjnych okresu klasycyzmu4. Rodzaje recytatywów5. Realizacja appoggiatury w recytatywie klasycznym <p>Semestr VI</p> <ol style="list-style-type: none">6. Ekspresja słowa w recytatywie, kształtowanie postaci w operze, granice odejścia od zapisu nutowego7. Kontynuacja omawiania i opracowywania praktycznego recytatywów z wybranych dzieł operowych i oratoryjnych okresu klasycyzmu8. Samodzielne rozwiązywanie zadań artystycznych9. Porównywanie różnych interpretacji na prezentowanych nagraniach
Charakteryzacja	<ol style="list-style-type: none">1. Warsztat pracy charakteryzatora /kosmetyki, techniki, narzędzia/2. Zastosowanie w charakteryzacji iluzji wizualnej

	<ol style="list-style-type: none">3. Charakteryzacja podstawowa/ korygowanie kształtu twarzy i jej elementów/ makijaż na szczególne okazje4. Postarzanie, zniekształcenia5. Efekty specjalne6. Maski commedia dell'arte, arlekin, clown7. Postacie fantastyczne symboliczne, charakterystyczne8. Maski innych kultur: gejsza, teatr kabuki9. Technika zakładania peruk i klejenia zarostów i sztucznych rzęs10. Charakteryzacja na epokę: starożytny Egipt11. Renesans, barok, rokoko12. Stylizacja romantyczna: empire, biedermeier13. Wiek XX, współczesność14. Powtórzenia z wybranych stylizacji15. Treści programowe wzajemnie się przenikają, a większość z nich jest obecna na każdym etapie kształcenia
Techniki wokalne mowy i śpiewu	<ol style="list-style-type: none">1. Prezentacja technik kształtujących świadomość ciała.2. Ćwiczenia rozwijające świadomość własnego ciała i korygujące postawę (elementy techniki Alaxandra, Feldenkreisa i metody akcentów)3. Prezentacja różnych technik relaksacyjnych.4. Ćwiczenia relaksacyjne.5. Wykład i ćwiczenia dotyczące czynności oddechowych.6. Ćwiczenia kształtujące spoczynkową pozycję języka i żuchwy.7. Wykład dotyczący czynności artykulacyjnych.8. Ćwiczenia artykulatorów.9. Prezentacja technik wokalnych stosowanych w różnych okresach muzycznych od baroku po współczesność.10. Śpiew i mowa – różne zadania dla mózgu człowieka (ćwiczenia)11. Prezentacja i omówienie radiogramów poszczególnych głosek polskich.12. Pojęcie rezonansu (wykład i ćwiczenia).13. Ćwiczenia kształtujące poszczególne cechy głosu.14. Wykonywanie zadań na słowach jedno i wielosylabowych, całych zdań i krótkich tekstów z uwzględnieniem prozodycznych cech języka polskiego.15. Zastosowanie poznanych umiejętności w prostych zadaniach śpiewanych, na dźwiękach zbliżonych do skali mowy.16. Przegląd prezentacji przygotowanych przez studentów na zadany temat.
Praktyki sceniczno-estradowe	<ol style="list-style-type: none">1. przynajmniej 1 solowa partia sceniczna w toku całych studiów2. koncert lub czynny udział w kursach mistrzowskich3. bierny udział w kursie mistrzowskim, seminarium lub konferencji